

Bilaga 18 till LU 90:

Industrin till år 2000 – ett tillväxt- decennium?

Industriverkets bilaga 18 till LU 90, *Industrin till år 2000 – ett tillväxtdecennium?*, är en intressant, välskriven och lättbegriplig studie. Syftet med denna studie är att öka medvetenheten hos allmänheten och politikerna om den relativt låga tillväxten som präglat den svenska ekonomin under 1970- och 1980-talen, samt hur en tillväxtbefrämjande politik kan motverka denna trend i framtiden.

Studien består av sex kapitel, av vilka kapitel 1 kan betraktas både som inledning och sammanfattning, medan kapitel 6 är av normativ karaktär, ty det handlar om hur en tillväxtbefrämjande politik borde utformas. Kapitel 2 och 3 belyser den svenska industrins konkurrenskraft i ett internationellt perspektiv, respektive produktivitetstillväxten och de bakomliggande faktorerna. De övriga två kapitlen granskar mer detaljerat möjligheterna och hoten för samtliga industribranscher (kapitel 4) och de regionala konsekvenserna av tillväxten (kapitel 5). Dessutom analyseras den strukturmodell som används för studiens prognoser i en bilaga.

Det andra kapitlet inleds med en pedagogisk redogörelse och analys av de vanligast förekommande metoderna att mäta konkurrenskraft, såsom på länder-, bransch- och företagsnivå, samt med hjälp av dynamiska och ickeprisfaktorer som teknologi, service, distributionskanaler, kvalitet osv. Vidare diskuteras marknadsandelarna och deras samband med de relativa arbetskraftskostnaderna. Som väntat finner man ett negativt samband mellan marknadsandelar och arbetskraftskostnader för Sveriges del under 1970- och 1980-talen, trots den skeptiska inställning som författarna själva tycks ha

till sådana samband.

Trots en snabbt växande världsmarknad förlorade Sverige marknadsandelar under dessa två decennier. Det är bekymmersamt att de viktiga högteknologiska branscherna har haft en sämre andelsutveckling trots att dessa branscher satsar relativt mer på FoU-insatser än motsvarande företag i USA, Västtyskland och Japan. Ett annat bekymmer är att Sverige har blivit mindre intressant för utländska företag. Orsakerna till denna försämring är flera. Här märks ogynnsam kostnadsutveckling samt en för ambitiös sysselsättningspolitik i Sverige jämfört med andra länder. Vidare nämns bl a tillkomsten av nya konkurrentländer, otillräcklig anpassning till nya produkter och marknader samt en ökande satsning på produktion utomlands.

Inför 1990-talet hyser författarna en försiktig optimism. För att svensk industri skall kunna lyckas borde man klara av anpassningen till EG så att risken för diskriminering och ofördelaktig behandling från EG kan minimeras. Det är synd att författarna inte ägnar sig mer åt olika tänkbara scenarier i förhållandet till EG, särskilt när Sverige är så pass beroende av EG. Om Sverige exempelvis blev tvungen att välja sida i en eventuell konflikt mellan handelsblocken skulle den svenska basindustrin då vara 1990-talets vinnare medan de högteknologiska framtidsbranscherna skulle vara förlorare, som författarna har kommit fram till?

Produktivitetkapitlet, kapitel 3, består av fyra avsnitt. I det första avsnittet analyseras alla industriföretag i storleksklassen 20-999 anställda under perioden 1978-86. Syftet är att undersöka sambandet mellan lönsamhetsutveckling och ett antal viktiga strukturella variabler såsom produktivitet, sysselsättning och förädlingsvärde. Dessutom syftar analysen till att finna orsakerna till lönsamhetsförändringarna. Lönsamhetsutvecklingen är positivt korrelerad med produktivetsförändringarna, produktionen samt investeringarna

och negativt korrelerad med sysselsättningsförändringarna.

Två anmärkningar är på sin plats i detta avsnitt. För det första saknas den teoretiska diskussionen som ligger till grund för dessa samband. För det andra är det oklart vad som är orsak och vad som är verkan, särskilt med tanke på syftet och vad författarna skriver på s 57, "... nämligen att investeringarna har bidragit till att öka vinstandelarna och därigenom indirekt också att höja produktiviteten".

Denna oklarhet skingras i nästa avsnitt där författarna slår fast att det är investeringar som ökar produktiviteten, åtminstone på lång sikt. Produktiviteten tycks därmed vara en endogen variabel. Angående sambandet mellan investeringar och lönsamhet, konstaterar författarna att lönsamheten är en nödvändig men ej tillräcklig förutsättning. Samtidigt ökar lönsamheten med högt kapacitetsutnyttjande och investeringar i modern teknik. Svårigheterna att urskilja orsak och verkan, mellan investeringar och lönsamhet kunde kanske belysas med hjälp av något slags kausalitetstest.

Det tredje avsnittet handlar om de långsiktiga effekterna av FoU-investeringar, baserat på samtliga företag i Sverige med fler än 50 anställda. Resultaten kan sammanfattas i följande punkter. De FoU-intensivare företagen har lyckats bibehålla sin sysselsättningsnivå, FoU-investeringarna är positivt korrelerade med volymtillväxten, med exportandelen samt med produktiviteten. Däremot finns inga klara samband mellan FoU-intensitet och lönsamhet. Det sistnämnda resultatet är mycket oväntat, särskilt med tanke på att sambandet mellan FoU och produktivitet är positivt. Som författarna skriver på s 49 "produktivitet (förädlingsvärde/sysselsatt) och bruttovinstandel (BVA) är begrepp som är närbesläktade". Och lite senare: "Det visar sig också att produktivetsutvecklingen följer förändringarna i bruttovinstandelen väl." Andra anmärkningar som kan göras mot detta avsnitt är

att man inte skiljer mellan produktforskning och processforskning samt att man inte tar hänsyn till tidsfördröjning mellan FoU och dessa variabler. Jag kan tänka mig att brist på data inte tillåter sådana önskvärda förfiningar av analysen.

I det sista avsnittet undersöks vad det är som styr produktiviteten i medelstora företag. Resultaten, som är baserade på en intervjustudie av 90 företag inom tillverkningsindustri, tyder på att strategiskt tänkande, personalstrukturer, nischinriktning, produktutveckling och marknadsförutsättningarna är viktiga faktorer för produktivitet, medan familjeföretag och komplexa produkter har svårare att uppnå hög lönsamhet. Studien är ganska intressant, även om de flesta av de ovan nämnda faktorerna är för svaga för att kvantifiera.

Kapitel 4 behandlar den svenska industrins framtid uppdelad på 19 delbranscher samt en sammanfattning av utvecklingen under 1970- och 1980-talen. Prognosen är baserad på följande förutsättningar: oförändrat bytesförhållande, efterfrågetillväxt på 3,3 procent per år, oförändrade relationer till EG, ökning av elpriserna reallt med 2 procent per år fram till år 2000, ej för stora förändringar av arbetskraftstillgången, högre teknisk utveckling, och därmed produktivitet, än under de senaste decennierna. Om dessa förutsättningar gäller kan man förvänta sig en stark förbättring inom maskinindustri, metallvaruindustri och instrumentindustri samt en försämring inom varvsindustri, tekoindustri, gummivaruindustri och järn-, stål-, och metallverksindustri.

Det finns ingenting att anmärka mot i detta kapitel bortsett kanske från rimligheten i några förutsättningar, framför allt relationer till EG och elpriset, särskilt efter den senaste oljekrisen. De 19 delbranschernas sammanfattning under 1970- och 1980-talet ger en total överblick och borde läsas igenom av alla som vill ha en bra och systematisk bild över svensk industri.

I kapitel 5 diskuteras det regionala sysselsättningsutfallet när produktionstillväxten såsom redovisats i föregående kapitel blir ganska låg. De data som utgör det huvudsakliga underlaget för prognoserna är sysselsättningsförändringar i arbetsställen under perioden 1973–85. Mellansverige, Västsverige, Syd- och Sydöstsverige är de regioner som får den kraftigaste sysselsättningsminskningen inom industrin. De små och stora industrikommunerna samt de perifera kommunerna är förlorarna. Bilden kan dock jämnas om man tar hänsyn till skillnaderna i lönsamhet i utgångsläget. Sydöstsverige får det bättre än genomsnittet medan Bergslagen får det sämst.

Det finns heller ingenting att anmärka på i detta kapitel bortsett från den stora osäkerheten som finns i dessa prognoser, en osäkerhet som författarna själva är medvetna om. Prognoserna, eller kalkylerna som författarna kallar dem, är ett tappert försök att åtminstone vara konsistenta med de centrala prognoserna i hela projektet.

Fil dr *CHRISTOS PAPAHRISTODOULOU*
 Nationalekonomiska institutionen
 Uppsala universitet